

คนละมุมตึก ตอนเช้าในหลวงเปิดประตูออกมา พยาบาลกำลังเซ็นรตสมเด็จย่า ออกมารับลมผ่านหน้าห้องพอดี ในหลวงพอเห็นแม่รีบออกจากห้องมาแย่ง พยาบาลเซ็นรต มหาดเล็กกราบทูลว่า “ไม่เป็นไร ไม่ต้องเซ็น มีพยาบาลเซ็นให้อยู่แล้ว ในหลวงมีรับสั่งว่า แม่ของเรา ทำไม่ต้องให้คนอื่นเซ็น เราเซ็นเองได้”

“วันนั้นในหลวงเฝ้าสมเด็จพระยาอยู่จนถึงตีสี่ตีห้า เฝ้าแม่อยู่ทั้งคืน จับมือแม่ กอดแม่ ปรนนิบัติแม่ จนกระทั่ง ‘แม่หลับ’ จึงเสด็จกลับ พอไปถึงวัง เขาโทรศัพท์มาแจ้งว่า สมเด็จย่าสิ้นพระชนม์ ในหลวงรีบเสด็จกลับไปศิริราช เห็นสมเด็จพระยานอนหลับตาอยู่บนเตียง

“ในหลวงตรงเข้าไปคุกเข่า กราบลงที่หน้าอกแม่ พระพักตร์ในหลวง ตรงกับหัวใจแม่... ‘ขอหอมหัวใจแม่...เป็นครั้งสุดท้าย’...ซบหน้านิ่งอยู่นาน แล้วค่อยๆ เงยพระพักตร์ขึ้น...น้ำพระเนตรไหลนอง

“ต่อไปนี้จะไม่มีแม่ให้หอมอีกแล้ว เามือกุมมือแม่ไว้ มือนิ่มๆ ที่ไกวเปลนี้แหละ ที่ปั้นลูกจนได้เป็นกษัตริย์ เป็นที่รักของคนทั้งบ้านทั้งเมือง...

“มองเห็นหวิปากอยู่ที่ผมแม่ ในหลวงจับหวิ ค่อยๆ หวีผมให้แม่... หวี...หวี...หวี...หวี...ให้แม่สวยที่สุด...แต่งตัวให้แม่...ให้แม่สวยที่สุด...ในวันสุดท้ายของแม่...”

56

กล่าวได้ว่า การสงเคราะห์สาธารณสุขเป็นพระราชกรณียกิจแรกที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติเมื่อเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติแล้ว จะเห็นได้ว่าในปีพ.ศ. 2493 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน 5 แสนบาท เพื่อสร้างตึกมหิตหลวงสานุสรณ์ ในบริเวณสถานเสาวภา สำหรับใช้ในกิจการด้านวิทยาศาสตร์และผลิตวัคซีน บีซีจี ป้องกันวัณโรค ซึ่งในสมัยนั้นนับว่าเป็นโรคที่ร้ายแรง นอกจากนี้ ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้นำภาพยนตร์ส่วนพระองค์ไปจัดฉายเพื่อนำรายได้มาสร้างตึกวชิราลงกรณ์ สภากาชาดไทย อาคารทางการแพทย์

โรงพยาบาลภูมิพล และจัดตั้งสถาบันราชประชาสมาสัยสำหรับผู้ป่วยโรคเรื้อน เป็นต้น

ต่อมาได้พระราชทานพระราชดำริให้มีการศึกษาวิจัยและสร้างเครื่องกลั่นน้ำเกลือสำหรับผู้ป่วยใช้เองจนมีคุณภาพดีทัดเทียมกับต่างประเทศ นอกจากนี้ยังได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการสาธารณสุขอีกมาก ที่สำคัญคือ โครงการแพทย์หลวงพระราชทาน ‘เรือเวชพาหน์’ ซึ่งเป็นหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ให้บริการรักษาราษฎรที่ดั่งบ้านเรือนอยู่ตามฝั่งแม่น้ำ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินการมาจนทุกวันนี้ อีกทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ หรือหน่วยแพทย์พระราชทานออกไปรักษาราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดารที่อยู่ห่างไกล ซึ่งหน่วยแพทย์ของทางราชการยังเข้าไปไม่ถึงโดยไม่คิดมูลค่าใด ๆ

หน่วยแพทย์เคลื่อนที่หน่วยแรกในประเทศไทยได้ถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2509 ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานทุนทรัพย์จำนวนสองหมื่นบาท และรถจักรยานยนต์ 1 คัน ให้ข้าราชการอนามัยตรีใช้ดำเนินการในหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ในท้องที่อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในครั้งนั้นชาวบ้านมักเรียกว่า ‘หน่วยพระราชทาน’

ทุกครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับแรม ณ พระตำหนักต่างๆ เพื่อทรงเยี่ยมราษฎรและทอดพระเนตรโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ออกไปทำการตรวจรักษาและพยาบาล ราษฎรคนใดที่เจ็บป่วยเรื้อรัง หรือเป็นโรคที่รักษายากถึงขั้นที่ต้องได้รับการรักษาที่โรงพยาบาล ก็จะได้รับเป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ และที่สำคัญคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้คัดเลือกราษฎรอสาสมัครของหมู่บ้านต่างๆ ให้มารับการอบรมหลักสูตรหมอหมู่บ้านเพื่อให้ราษฎรที่ได้รับการอบรมนำความรู้กลับไปช่วยเหลือราษฎรในท้องถิ่นของตนเองได้

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังพระราชทานความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ตามชายแดนและในสนามรบที่ต้องพิการจากการสู้รบ โดยพระราชทานอวัยวะเทียมและฝึกจนสามารถประกอบอาชีพเช่นคนปกติได้ ในปี พ.ศ. 2511 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้ง ‘ศูนย์ฝึกอาชีพพระราชทานทหารพิการจากสมรภูมิ’ ขึ้น ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าฯ เพื่อให้เป็นหน่วยงานในการฟื้นฟูสมรรถภาพ ตลอดจนการฝึกอาชีพให้สามารถประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงตัวเองนอกเหนือจากเงินช่วยเหลือจากรัฐบาล

57

ในหลวงกับงานทันตกรรม : จุดกำเนิดงานทันตกรรมเคลื่อนที่
เมื่อปี พ.ศ. 2513 หลังจากแพทย์ทำพระทนต์ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสร็จ พระองค์ท่านทรงรับสั่งถามแพทย์ว่า ราษฎรที่อยู่ห่างไกล ความเจริญมีหมอช่วยดูแลรักษาฟันหรือเปล่า และได้ทรงทราบว่า ไม่มี บางจังหวัด เช่นแม่ฮ่องสอน ไม่มีทันตแพทย์ประจำ หลังจากนั้นงานทันตกรรมเคลื่อนที่หรืองานทันตกรรมชนบทก็ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานรถทำฟันเคลื่อนที่พร้อมอุปกรณ์ครบ 1 คัน รวมทั้งพนักงานขับรถและผู้ช่วย และขอทันตแพทย์อาสาสมัครจากคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครั้งละ 2 คน ออกไปให้บริการทำฟันและดูแลสุขภาพในช่องปากให้แก่ราษฎรที่ยากจนตามตำบลและอำเภอต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกล

รถทันตกรรมเคลื่อนที่คันแรกออกให้บริการประชาชนเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2513 ที่อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใกล้เขตแดนพม่า ทันตแพทย์อาสาจะผลัดเปลี่ยนกันทุกอาทิตย์ ให้บริการทำฟันตลอดปี ยกเว้นฤดูฝน โดยย้ายไปตามอำเภอต่าง ๆ อำเภอละ 1 วัน ในระยะแรกให้บริการถอนฟัน และให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพในช่องปากเป็นส่วนใหญ่

บัดนี้หน่วยทันตกรรมพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้บริการแก่ราษฎรผู้ยากไร้และด้อยโอกาสมาเป็นเวลานานถึง 35 ปี และได้พัฒนาไปอย่างมาก ปัจจุบันสามารถให้บริการได้ถึง 1,200 - 1,500 คนต่อวัน สามารถให้บริการได้ทัดเทียมกับโรงพยาบาลใหญ่ ๆ นับตั้งแต่การตรวจรักษาโรคในช่องปาก ถ้าพบโรคที่ร้ายแรง เช่น มะเร็งในช่องปาก ปากแห้ง เพดานโหว่ ฯลฯ ก็จะนำไปรักษาที่โรงพยาบาลใหญ่ ๆ หรือที่คณะทันตแพทยศาสตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับคนไข้ไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ นอกจากนั้นยังให้ความรู้ทางทันตสุขภาพ บริการถอนฟันทั้งยากและง่าย รวมทั้งการผ่าตัดที่สามารถทำในหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ได้

ปัจจุบันหน่วยทันตกรรมพระราชทานหน่วยนี้นับเป็นหน่วยทำฟัน

เคลื่อนที่ที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีทันตแพทย์ชาวต่างประเทศให้ความสนใจมาสมัครในหน่วยนี้ด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นค่าใช้จ่ายทุกประการ

(ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข. ในหลวงกับงานทันตกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข, 2548.)

58

มีภาพภาพหนึ่งที่คนไทยได้เห็นแล้วถึงกับเกิดอาการอึ้ง นั่นคือภาพหลอดยาสีฟันใช้แล้ว ที่ต้องเรียกว่าเป็น ‘หลอดยาสีพระทนต์ประวัติศาสตร์’ เพราะนี่คือหลอดยาสีฟันของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เห็นแล้วรู้ซึ้งถึงคำว่า ‘ประหยัด’ เป็นที่สุด

ภาพนี้ถูกตีพิมพ์เป็นโปสเตอร์โดยคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์พิเศษทันตแพทย์หญิงท่านผู้หญิงเพ็ชรา เตชะกัมพุช ทันตแพทย์ประจำพระองค์ อดีตคณบดีคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขียนเล่าให้ฟังว่า

“...ครั้งหนึ่งทันตแพทย์ประจำพระองค์กราบถวายบังคมทูลเรื่องศิษย์ทันตแพทย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยบางคนมีค่านิยมในการใช้ของต่างประเทศและมีราคาแพง รายที่ไม่มีทรัพย์พอซื้อหาก็ยังขวนขวายเข้ามาใช้เป็นการชั่วคราวชั่วคราว ซึ่งเท่าที่ทราบมามีความแตกต่างจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่ทรงนิยมใช้กระเป๋าท่ผลิตในประเทศเช่นสามัญชนทั่วไป ทรงใช้ดินสอสั่นจนต้องต่อด้าม แม้จนยาสีพระทนต์ของพระองค์ท่านก็ทรงใช้ด้ามแปรงพระทนต์รีดหลอดยาจนแบน จนแน่ใจว่าไม่มียาสีพระทนต์หลงเหลืออยู่ในหลอดจริง ๆ...

เมื่อกราบบังคมทูลเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งว่า
...ของพระองค์ท่านก็เหมือนกัน และยังทรงรับสั่งต่อไปอีกว่าเมื่อ